

Досаали ІМАНБЕРДІСВ

Національна академія державного управління
при Президентіві України

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В КИРГИЗЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Розглядаються етапи становлення державного управління в Киргизстані. Надаються пропозиції щодо вдосконалення системи державної служби в Киргизькій Республіці.

Ключові слова: державна служба, державні службовці, реформування, кадрова політика, державне управління, нормативно-правова база.

Досаали Иманбердиев. Становление и развитие государственной службы в Киргизской Республике

Рассматриваются этапы становления государственного управления в Киргизстане. Предоставляются предложения по усовершенствованию системы государственной службы в Киргизской Республике.

Ключевые слова: государственная служба, государственные служащие, реформирование, кадровая политика, государственное управление, нормативно-правовая база.

Dosaali Imanberdiyev. The formation and development of civil service in the Kyrgyz Republic

The stages of formation of public administration in Kyrgyzstan are considered. Proposals to improve the civil service system in the Kyrgyz Republic are given.

Key words: civil service, civil servants, reforming, staff policy, public administration, norm-legal base.

У цей час у Киргизькій Республіці передбачається масштабна реформа державної влади в цілому і державної служби зокрема. Реформування системи державного управління та необхідність створення єдиної цілісної системи державної служби, здатної забезпечити ефективність державного управління і спрямованої на надання якісних державних послуг населенню, є актуальною після виборів, які відбулись у Жогорку Кенеш (Парламент) Киргизької Республіки (далі – КР) відповідно до нової Конституції [1], прийнятої 27 червня 2010 р. Державний переворот 7 квітня 2010 р. й формування нового конституційного державного устрою влади ставить усе більш жорсткі вимоги до роботи всіх державних органів і кожного державного службовця. Для просування й ефективної реалізації економічної політики й надання якісних державних послуг населенню наша країна потребує сильного інституціонального потенціалу державних органів і висококваліфікованих кадрів з новими адміністративними підходами. Повинна бути сформована нова конфігурація інститутів влади й владних повноважень. Усе це необхідно зробити швидко, якісно й, головне, спираючись на існуючі в країні людські ресурси. Історичний

досвід багатьох країн показує, що з усіх ресурсів держави кадровий ресурс є найбільш важливим.

Проблема місця й ролі державної кадрової політики в системі влади й управлінні завжди мала найважливіше значення для досягнення загальнодержавних цілей [3]. Державне управління (влада) в Киргизстані в сучасних умовах характеризується як неефективне, корумповане, бюрократизоване, некомпетентне і негнучке до послуг суспільству. У той самий час у результаті відкритої державної політики протягом 19 років Киргизстан, здійснюючи перехід до ринкової економіки, став учасником світового ринку. Ринкова економіка, світ конкуренції вимагає більш глибоких і спеціалізованих знань, навичок і компетенцій, на основі яких потрібно створювати якісно нову державну службу.

Проблема щодо становлення й розвитку державної служби в Киргизькій Республіці є малодослідженим науковим напрямом. Зазвичай вітчизняні дослідники (В. Захарченко, Н. Гончарук, Н. Липовська, Ю. Оболенський, С. Серьогін, С. Хаджирадєва, О. Харченко) у своїх працях звертаються до досвіду країн ЄС та пострадянського простору, зокрема Росії, Білорусі. Тому вивчення особливостей становлення й розвитку державної служби в Киргизстані є актуальним завданням.

Метою даної роботи є дослідження трансформації державної служби в Киргизстані в період суверенного існування. Науковий інтерес до визначеної теми викликаний, насамперед, тим, що перехід до нової політичної демократії від «закритого» до «відкритого» суспільства несе складнощі, суперечності в становленні державного управління в республіці. Тому становлення державного управління в цілому і державної служби зокрема у процесі демократизації, прийняття й зміни основного закону Конституції КР заслуговує на особливу увагу.

На початковому етапі розвитку Киргизстану в умовах незалежності жодне політико-економічне рішення, вироблене владними структурами, не могло бути виконане в повному обсязі. Драматизм ситуації полягав у тому, що завдання реалізовувати кардинальні реформи було покладено на апарат, який в основному мав господарський досвід, який базується на планово-директивній економіці Радянського Союзу. У Киргизстані катастрофічно не вистачало менеджерів різних рівнів, досвіду й знань організації демократичної держави, яка заснована на приватній власності й ринкових принципах. Саме тому велику увагу навіть на сучасному етапі потрібно приділяти системі підготовки й перепідготовки кадрів у всіх сферах управління.

Сучасна історія й практика державної служби Киргизстану бере свій початок 15 грудня 1990 р., коли на третій сесії Верховної Ради Киргизької РСР була прийнята Декларація про державний суверенітет республіки. Це – перший законодавчий документ Киргизстану, який задекларував основні принципи будівництва нової національної державності з новими політичними порядками й завданнями в рамках Радянського Союзу.

У серпні 1991 р. Верховна Рада республіки, прийнявши декларацію про державну незалежність, назвала республіку Республікою Киргизстан (скорочення – РК). Із цього періоду починається відлік часу кардинальних реформ усіх сфер державного й громадського життя, у тому числі й державної служби. Основними завданнями стали модернізація державного апарата, управління кадрами державних органів і формування єдиної системи державної служби.

За роки незалежності було прийнято близько 80-ти нормативно-правових документів, що регулюють правовідносини у сфері державної служби, неодноразово здійснювалася реорганізація системи державної влади й управління, мінялися підходи до кадрової політики. Якщо розглянути пройдений шлях, то ми можемо зв'язати його із прийняттями й змінами основного закону КР – Конституції (1993, 1994, 1995, 1996, 1998, 2003, 2007, 2009, 2010 р.) і розділити на кілька періодів.

Перший період умовно охоплює 1991 – 1998 рр. Перша Конституція суверенної держави Республіки Киргизстан була прийнята 5 травня 1993 р., а саме Конституція Киргизької РСР була доповнена Законом «Про внесення змін і доповнень у конституцію Киргизької Республіки». Республіка Киргизстан була перейменована в Киргизьку Республіку (Киргизстан). У першій Конституції були закладені концептуальні принципи державної влади й організації державного управління: поділ державної влади на законодавчу (однопалатний Парламент – Жогорку Кенеш, що складається з 120 депутатів), виконавчу (президент, прем'єр-міністр, уряд, міністерства, комітети, відомства й інспекції) і судову (Конституційний суд, Верховний суд, Верховний арбітражний суд і суди загальної юрисдикції), їх функціонування і взаємодія були узгоджені, визначені межі відповідальності державних органів перед народом і здійснення ними своїх повноважень в інтересах народу; розмежування державної влади й місцевого самоврядування (прийнятого закону про муніципальні утворення ще не було). На основі цих принципів були розпочаті перші спроби створити нормативно-правову базу державної служби. У січні 1994 р. Жогорку Кенешом був прийнятий у першому читанні закон «Про загальні засади державної служби в Киргизькій Республіці». Цей закон не одержав свого остаточного законодавчого оформлення у зв'язку з розпуском однопалатного Парламенту Республіки. У цьому ж році були введені зміни в Конституцію КР від 1993 р. «Про двопалатний Парламент – Жогорку Кенеш», тобто Парламент КР тепер складається із двох палат – Ради народних депутатів (60 депутатів) і Законодавчих зборів (45 депутатів). Вибори відбулися в лютому 1995 р., сформувавши вперше в історії Киргизької держави двопалатний Парламент КР.

Тільки 14 червня 1996 р. був видано указ Президента КР у вигляді Тимчасового положення «Про державну службу в Киргизькій Республіці». У ньому вперше декларувалися основні

принципи організації державної служби, були визначені вимоги до державних службовців і соціальні гарантії для них. У 1997 р. Указом Президента КР створюється Національна комісія з державного управління й державної служби при Президенті КР. У цей самий період апарат Президента Киргизької Республіки був перетворений в Адміністрацію Президента, показуючи тим самим посилення президентської влади в країні.

Другий період охоплює 1998 – 2005 рр. Конституція КР змінюється на підставі референдуму в 1998 і у 2003 рр. Відбувається подальше посилення інституту президентства в Киргизькій Республіці. У референдумі 1998 р. політичні партії одержують можливість брати участь у виборах депутатів у Парламент за партійними списками і через 5 років (2003 р.) за наслідками іншого референдуму цю можливість втрачають.

Перший в історії Киргизстану закон «Про державну службу» був прийнятий 30 листопада 1999 р. Кадрові питання й організація державної служби покладалась на апарати Глави держави й уряду, керівників міністерств, відомств, місцевих державних адміністрацій. Така практика в остаточному підсумку дала негативні результати, тому що призначення й звільнення державних службовців були передані в компетенцію керівників ОДВ. Спочатку Національна комісія перетворюється в Національну раду з реформування державного управління й державної служби. Цей інститут функціонував на громадських засадах і підпорядковувався Адміністрації Президента.

У 2000 р. був виданий указ Президента КР «Про затвердження Реєстру державних посад Киргизької Республіки» [2]. Реєстр став першим джерелом систематизації державних посад у республіці, й відповідно до нього державні службовці поділяються на такі категорії: вищі, головні, старші, молодші.

Реєстр доповнюється такими переліками: перелік державних посад державної влади; перелік державних посад державної служби; перелік спеціалізації державних посад державної служби й кваліфікаційні вимоги до осіб, що їх заміщують.

У 2001 р. утворюється Комісія з питань етики державних службовців при Президенті КР, що функціонувала у складі Адміністрації Президента. Національна рада й ця комісія дублювали одне одного, ефективність цих структур була незначною. З огляду на це вирішення завдань реформування системи державної служби на такому рівні було неефективним, виникла об'єктивна потреба в новій структурі – державному інституті, у якому був би акумульований накопичений досвід, що дозволив би вирішувати завдання з формування й реалізації державної служби в КР.

Державна служба Киргизстану в ці роки перебуває під пильною увагою міжнародного співтовариства. Основними вимогами міжнародних експертів стали:

- забезпечення рівного доступу на державну службу за допомогою впровадження відкритих і прозорих конкурсів;
- навчання державних службовців сучасним управлінським технологіям в умовах ринкових перетворень;
- розробка й прийняття пакету нормативно-правових актів, які регулюють діяльність державних службовців;
- упровадження інноваційних систем управління кадровими ресурсами державного управління;
- упровадження декларування доходів і майна всіх державних службовців без винятку.

Подібні вимоги привели до прийняття таких законів: нового закону «Про державну службу» у 2004 р. й закону «Про декларування й публікацію відомостей про доходи, зобов'язання і майно осіб, що заміщують політичні й інші спеціальні державні посади, а також їх близьких родичів» у цьому ж році. Далі була створена Рада з державної служби, Агентство у справах державної служби і його регіональні підрозділи, уведений інститут статс-секретарів у багатьох центральних органах державного управління. Реформування державної служби повинно було здійснитися в трьох основних напрямках:

- законодавчо-нормативному;
- інституціональному;
- упровадження нових управлінських технологій.

Цей період виявився насиченим щодо формування нормативно-правової бази державної служби. Крім наведених вище законів було видано ряд указів: «Про Агентство Киргизької Республіки у справах державної служби»; «Про затвердження Реєстру державних посад»; «Про затвердження вищої адміністративної державної посади статс-секретаря державного органу»; «Про політичну державну службу в КР»; «Про заходи для подальшого вдосконалення кадрової політики й системи моніторингу виконання законодавства Киргизької Республіки про державну службу».

До третього періоду умовно віднесемо 2005 – 2010 рр. Цей період охоплює революційні події, які відбулись у Киргизстані. У 2005 р. й 2010 р. Вони привели до докорінної зміни державного устрою Киргизької Республіки. Аналіз взаємодії держави й суспільства, основні проблеми державного управління й державної служби ми розглянемо в окремій статті.

У даний час формування державної кадрової політики є справою нового Парламенту КР, це потребує теоретичного обґрунтування й визначення концепції державної кадрової політики.

Відповідно до вищезазначеного ми дійшли таких висновків:

1. Необхідною умовою реформування державної служби є збереження (а не часта зміна) існуючої Конституції, розвиток багатопартійної системи, формування пропозицій широкого кола

зацікавлених сторін, розробка моделі державного управління в умовах парламентської республіки, напрацювання демократичної політичної культури, впровадження стійких механізмів взаємодії державних органів із громадянським суспільством на принципах прозорості, підзвітності й партнерських відносин.

2. Достатньою умовою стало б вирішення таких завдань:

- вироблення й упровадження нових підходів удосконалення системи державної служби Киргизької Республіки з урахуванням міжнародного досвіду в умовах парламентаризму;
- удосконалення діяльності державних органів шляхом уникнення дублювання функцій, скорочення штатної чисельності державного апарата й бюрократичних витрат;
- упровадження в діяльність державних органів новітніх кадрових, інформаційних та інших технологій підвищення якості державного управління;
- формування системи висококваліфікованих державних службовців на основі прогнозування й планування потреби у фахівцях шляхом удосконалення системи відбору й просування кадрів, системи підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації, а також системи мотивації й державних гарантій, що відповідає інтересам і потребам державних службовців;
- вироблення механізмів запобігання корупційних явищ у сфері державної служби шляхом упровадження тестування державних службовців на поліграфі, різних психометричних та інших видів тестування;
- формування ідеології державної служби як системи служіння суспільству й державі, ґрунтуючись на принципах патріотизму, чесності, принциповості й відповідальності.

3. У концептуальному плані потрібно ініціювати за участю вчених і активних представників суспільства Парламентські слухання щодо нової концепції державної служби, включаючи питання організації державної служби, правового стану вищих державних службовців і системи керування державною службою.

Для визначення нової політики у сфері державної служби необхідно було б проаналізувати попередній досвід самого Киргизстану й сучасний досвід реформування державної служби закордонних країн, що ми зробимо в наступній публікації.

Список використаних джерел

1. Конституция Кыргызской Республики. – Бишкек : Академия, 2010. – 96 с.
2. Об утверждении Реестра государственных должностей Кыргызской Республики : указ Президента Кыргызской Республики от 3 июля 2000 г. № 167 / Организация гос. службы : норм.-правовые акты. – Бишкек, 2006. – Ч. 1. – С. 41 – 75.

3. **О государственной** службе : закон Кыргызской Республики / Организация государственной службы : норм.-правовые акты. – Бишкек, 2006. – Ч. 1. – С. 11 – 37.

Надійшла до редколегії 07.02.11